

Pic. 3. Mind map "Food"

3) TPR – Total Physical Response method – method of teaching a foreign language was developed by James Asher [2, p. 8]. This method helps to study new material (in our case – lexical) by reproducing teacher’s commands and instructions in the form of movements, gestures, actions. We think that this method is one of the best to learn foreign words in 5th grade, because performing great variety of interesting actions and moving games for 9-10 years old children leads to effective learning of new vocabulary. Despite the graduation from primary school, 5th graders still have a desire to play and do physical activities. So the use of this method will increase the motivation of pupils to receive new knowledge. The advantage of the TPR is the ability to perform the task in groups and combine this method with others (for example, combining TPR with the game "Who can more & faster", the essence of which is to show and name as many new words as possible.

To sum up, the formation of foreign language lexical competence reveals teacher’s ability to choose the most efficient methods among the hundreds existing ones taking into account the students’ age, level and mental development.

REFERENCES

1. Долинський Є. В. Формування комунікативної компетентності майбутніх перекладачів з використанням технологій дистанційного навчання: автореф. Дис... канд. пед. наук: 13.00.04 / Долинський Євген Володимирович; Хмельницький. нац. ун-т. Хмельницький, 2012. 20 с.
2. Козьміна Н. А., Гурєєва Л. В. Використання інтелект-карт на заняттях з англійської мови // *Наука і освіта*. 2014. № 7. С.17–24.

Гайдук І.В.

група мНМ–2 (Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка)
Науковий керівник – доктор філол.наук, професор Дребет В. В.

ІМЕННИКИ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ З ПОЧАТКОВИМИ ЛІТЕРАМИ D, E, F У СИНЕРГЕТИЧНОМУ РАКУРСІ КОДУВАННЯ СЕМАНТИЧНОГО ОБСЯГУ

Дослідження іменника як частина мов завжди викликало посилений інтерес мовознавців. Лише комплексне та багатоаспектне дослідження іменників дозволяє об’єктивно дослідити динаміку розвитку їх семантичного обсягу та поповнити германське мовознавство новими знаннями. Такі дослідження є **актуальними** і затребуваними у лексикології та лексикографії німецької мови з огляду на необхідність оновлення словників актуальними

дефініціями для іменникової лексики. У цьому відношенні доцільним буде стати на позиції синергетичного розуміння розвитку мовного знаку під впливом зовнішніх факторів та флуктуацій. Це змушує мовну систему самоорганізовуватись і шукати оптимальні механізми закріплення засвоєної позамовної дійсності у ієрархічно структурованому семантичному обсязі слова. У працях сучасних дослідників синергетика виступає як «новий світогляд, пов'язаний із дослідженням феноменів самоорганізації, нелінійності, нерівноваги, глобальної еволюції, вивченням становлення порядку через хаос» [3, с. 618].

Метою нашої роботи є вивчення процесу кодування семантичного обсягу іменників німецької мови з початковими літерами D, E, F з позицій лінгвоснергетики;

Об'єктом дослідження є моносемічні та полісемічні іменники, подані у словнику Duden.

Предметом дослідження є синергетика кодування іменників з початковими літерами D, E, F.

Матеріалом дослідження є тлумачний словник «Duden. Deutsches Universalwörterbuch».

Для незліченної кількості явищ та предметів позамовного світу набагато меншою є кількість слів для їх позначення. В такому випадку часто доводиться спостерігати, як одне й те ж слово називає одразу кілька предметів, описує різні явища та виражає цілком протилежні поняття [1, с. 15]. Отже, мова йде про лексичну полісемію. Значення слова має самостійний мовний статус, підтвердженням чого є словникові дефініції. Наше дослідження передбачає необхідність вивчення і пояснення зв'язку мовного і мовленнєвого значення слова. Цей зв'язок пояснюється тим, що контекст реалізує різні ієрархічно структуровані значення і що контекст виконує функцію відбору необхідного в даний момент потенційного значення та його актуалізації. В. Дребет пояснює існуючий зв'язок з синергетичних позицій кодування та декодування [2, с. 80]. Р. Келер вказує на потребі системи здійснювати операцію кодування: «Це потреба у вмінні виражати багато різних значень» [5, с. 52].

Полісемія постає універсальним механізмом і методом мінімізації затрат мовних знаків для позначення мінімальною кількістю мовних знаків необмеженої кількості предметів та явищ. Метою нашого дослідження є вивчення процесу кодування семантичного обсягу іменників з початковими літерами D, E, F. Виходячи з теоретичних позицій існування ієрархічних відношень у структурі полісемічного слова, ми звертаємо увагу на існування головних і похідних значень багатозначного слова. Використовуючи тлумачний словник німецької мови Duden, ми проаналізували 3000 іменників з урахуванням ієрархічності відношень у лексичній структурі полісемічних іменників, а саме: перше значення у словнику є головним значенням, а всі наступні є похідними від головного [2, с. 82].

Таблиця 1 демонструє, що іменники з початковою літерою D отримали найвищий індекс полісемічності, який становить 2,55. Наведемо приклад іменника *Depression* з закодованим семантичним обсягом у вимірі 7 значень для кращої наочності:

1. *Niedergeschlagenheit, seelische Verstimmung, traurige Stimmung: er hat eine schwere Depression; an, unter Depression leiden; in eine tiefe seelische Depression verfallen;*
2. (Wirtsch.) Phase des Niedergangs im Konjunkturverlauf: *eine weltweite Depression;*
3. (Met.) Tiefdruckgebiet
4. (Med.) Einsenkung, Einstülpung, Vertiefung (z. B. im Knochen).
5. (Geogr.) Festlandgebiet, dessen Oberfläche unter dem Meeresspiegel liegt; Landsenke.
6. (Astron.) a) negative Höhe eines Gestirns, das unter dem Horizont steht;
b) Winkel zwischen der Linie Auge Horizont und der waagerechten Linie, die durch das Auge des Beobachters verläuft.
7. (Physik) vorübergehendes Herabsetzen des Nullpunktes [eines Thermometers] durch Überhöhung der Temperatur und unmittelbar folgende Abkühlung auf 0 [4].

Методом суцільної вибірки ми встановили, що найбільший семантичний обсяг у вимірі 9 значень фіксує лише 1 іменник із 1000 проаналізованих. Літера E є найменш продуктивною щодо збагачення лексичного складу німецької мови. Її семантичний обсяг охоплює у середньому менше 2 значень, іншими словами, не сягає рівня зони полісемічності. Літера F в

цілому є продуктивною для полісемічної моделі німецьких іменників, індекс полісемічності становить 2,45%. Ми демонструємо наступний приклад іменника *Fuß* з закодованим семантичним обсягом у вимірі 6 значень, ось деякі з них:

1. <Pl. Füße> a) durch das Sprunggelenk mit dem Unterschenkel verbundener unterster Teil des Beines beim Menschen und bei Wirbeltieren: *ein schmaler Fuß; laufen, so schnell [einen] die Füße tragen;*

b) Bein: *nimm deine Füße weg!; mit beiden Füßen [fest] auf der Erde, im Leben stehen (Bein 1);*

2. <Pl. Füße> a) tragender Teil von [Einrichtungs]gegenständen: *der Fuß eines Glases;*

b) unterer Teil, von dem aus etwas in die Höhe ragt; Sockel: *am Fuß der Burg, des Denkmals, des Berges;*

3. <Pl. Füße> den Fuß bedeckender Teil des Strumpfes.

4. <Pl.: [veraltetes] Längenmaß unterschiedlicher Größe: *ein englischer Fuß; ein Rohr von 50 Fuß Länge;*

5. <Pl. Füße> kurz für Versfuß.

6. Maßstab, Wertmesser: *Ein Narre erkauf' ein Liebchen sich auf diesen Fuß (auf diese Art und Weise; Wieland, Sommermärchen 408) [4].*

Кількісні характеристики кодування іменників у семантичному просторі з початковими літерами *D, E, F* подані у таблиці 1:

Таблиця 1:

Початкові літери	Семантичний обсяг												Загальний обсяг слів	Індекс полісемічності
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12		
D	248	409	170	65	47	14	14	16	10	4	2	1	1000	2,55
F	300	380	110	88	46	24	20	18	14				1000	2,45
E	208	220	30	25	10	3	2	1	1				1000	1,87
Разом	483	616	170	103	57	22	19	13	13	2	1	1	3000	2,31

Результати показують, що семантичний простір з початковими літерами *D, E, F* в цілому тенденціює до розвитку полісемічної моделі слова. Це означає, що механізми мовної організації скеровують досліджуваний нами іменниковий простір на фіксацію більшої кількості позамовних реалій меншою кількістю слів. Такі висновки потребують подальших статистичних обрахунків, для отримання якомога об'єктивнішої картини кодування іменникової лексики в німецькій мові.

ЛІТЕРАТУРА

1. Виноградов В. В. Русский язык. Москва-Ленинград: Наука, 1947.
2. Дребет В. В. Декодування іменників у німецькомовних текстах художньої прози та преси (синергетично-квантитативний підхід): монографія. Тернопіль: Астон, 2016.
3. Кондрашов В. А. Новейший философский словарь: около 1200 аналитических статей. Ростов-на-Дону: Феникс, 2008. С. 618.
4. Duden. Deutsches Universalwörterbuch [Електронний ресурс]. On CD. Mannheim: Dudenverlag, 2003. 1 електрон. опт. диск (CD-ROM): кольор.; 12 см. Систем. вимоги: Pentium; 128 Mb RAM; Windows 2010; MS Word 2007. Назва з титул. екрану.
5. Köhler R. Zur linguistischer Synergetik: Struktur und Dynamik der Lexik. Bochum: Studienverlag Brockmeyer, 1986.